

Economic Board Regio Foodvalley

ADVIES CONTOURENNOTITIE REGIONAAL PERSPECTIEF LANDELIJK GEBIED

AANLEIDING

Contourennotitie Regionaal Perspectief Landelijk Gebied

- De Contourennotitie bevat opgaven, ontwikkelprincipes en een onderzoeks- en ontwikkelprogramma als uitgangspunten voor de uitwerking van een Regionaal Perspectief Landelijk Gebied (hierna: RPLG) voor Regio Foodvalley.
- De Contourennotitie is daarmee vanuit Regio Foodvalley ook de aanzet voor een structurele samenwerking en wisselwerking met beide provincies gedurende het opstellen van de gebiedsplannen en provinciale programma's die zij uiterlijk 1 juli 2023 bij het rijk moeten indienen.
- De ontvangen wensen en bedenkingen van raden en het gevraagde advies van de Economic Board worden betrokken bij de uitwerking van de Contourennotitie tot het RPLG.

Kamerbrieven 25 november 2022

- Op 25 november heeft het kabinet meerdere brieven gestuurd aan de Kamer over de toekomst van de Landbouw, innovatie van emissiearme stalsystemen en de voortgang van het Nationaal Programma Landelijk Gebied. De inhoud van deze Kamerbrieven neemt de Economic Board mee in haar advies.
- Het advies is daarmee niet alleen een inhoudelijke reactie op de contourennotitie maar geeft tevens weer wat de regio volgens de Economic Board nodig heeft van het Rijk om tot een succesvol Regionaal Perspectief voor het Landelijk gebied te komen.

ALGEMEEN

Ruimte voor samenwerking

- Regio Foodvalley is hét gebied in Nederland waar zowel de uitdagingen als de kansen liggen voor het Landelijk Gebied. De totstandkoming van de contourennotitie laat zien dat de diverse partijen in Regio Foodvalley - van ondernemers tot onderwijsinstellingen en overheden - de verantwoordelijkheid willen nemen om vanuit de landelijke regie, gezamenlijk inkleuring te geven aan een toekomstig bestendige en gezonde primaire én secundaire sector.
- De Economic Board erkent de noodzaak van het Rijk om regie te voeren op de stikstofaanpak en landbouwtransitie. Er is echter regelruimte nodig voor de provincies en regio om binnen deze kaders tot een aanpak te komen die past bij het gebied. Dit vraagt flexibiliteit, minder regeldruk en experimenteerruimte. Alleen op die manier kunnen wij komen tot een breed gedragen aanpak, waarbij rekening is gehouden met de impact die de transitie heeft op de boeren die dit gebied hebben gemaakt tot wat zij vandaag is.

Vakmanschap

- Boer zijn is een vak. Veel te lang en veel te vaak is dit vak ondergewaardeerd. Zo ook de rol die dit kan spelen bij het tegengaan van emissies.
- In Regio Foodvalley laten boeren op meerdere plekken zien dat met goed vakmanschap op een boerenbedrijf, een grote emissiereductie gerealiseerd kan worden. De boeren die hiermee bezig zijn, zijn intrinsiek gemotiveerd om productiekwaliteit en productiviteit te vergroten met respect voor de natuur en de maatschappelijke omgeving. De Economic Board adviseert dan ook om in het perspectief voor het landelijk gebied veel meer in te zetten op het gebruik van dit vakmanschap en de gebiedsgerichte kennis bij het vinden van werkende oplossingen. En om samen te werken aan het behoud en uitbreiding van dit vakmanschap in de primaire sector. Hiervoor is het nodig om op basis van onderzoek de kpi's voor vakmanschap te bepalen en deze vervolgens te borgen in beleid.

- Meer nadruk op vakmanschap vraagt van de onderwijsinstellingen in de regio om het onderwijs hier ook op toe te spitsen. De Economic Board adviseert het onderwijs in de regio om zo snel mogelijk in kaart te brengen wat nodig is om versneld leergangen aan te bieden.
- De Economic Board adviseert de triple helix partijen in de regio daarbij om nog meer gebruik te maken van het praktijkonderzoek dat de regionale onderwijsinstellingen kunnen bieden om het vakmanschap in de primaire én secundaire sector te ondersteunen. Een samenwerking tussen het hoger onderwijs en beroepsonderwijs in de regio is hierbij onontbeerlijk.
- De Economic Board wil benadrukken dat vakmanschap niet perse biologisch of extensief boeren betekent. Vakmanschap is toepasbaar op alle vormen van landbouw. De Economic Board adviseert de partijen binnen en buiten de regio om te waken voor het gebruik van terminologie die vakmensen in de primaire sector tegenover elkaar zet.

Ammoniak en Stikstofoxiden scheiden

- Om in Regio Foodvalley als triple helixpartijen gezamenlijk stappen te kunnen zetten is het nodig dat vanuit de landelijke overheid onderscheid wordt gemaakt tussen de reductie van ammoniak en de reductie van stikstofoxiden. De nadruk op ammoniakemissies vanuit de primaire sector zonder maatregelen gericht op de uitstoot van stikstofoxiden via industrie en verkeer is schadelijk voor het vertrouwen dat nodig is voor ondernemers en overheden om op regionaal niveau samen te werken. De Economic Board roept het Rijk dan ook op om zo snel mogelijk duidelijkheid te verschaffen over de maatregelen gericht op het verkeer en de industrie.
- De landbouw en natuur zijn twee kanten van dezelfde medaille. Om met agrariërs in Regio Foodvalley samen te kunnen werken om te komen tot een beter voedselsysteem met behoud van de biodiversiteit, is het nodig dat ook andere sectoren gewezen worden op hun verantwoordelijkheid om behoud van de eigen sector (bijvoorbeeld de bouw) te waarborgen.

Capaciteit en flexibiliteit gemeenten

- Iedere beweging die gemaakt zal worden om bij te dragen aan de landbouwtransitie zal inspanningen van de gemeenten vragen. Vergunningen, verordeningen en bestemmingsplannen die opnieuw moeten worden gezien en moeten worden aangepast om verandering in het landelijk gebied mogelijk te maken. Dit is enorme operatie, waarvan de Economic Board de gemeenten adviseert om hier op tijd op te anticiperen.
- De Economic Board adviseert de gemeenten om op tijd in te zetten op voldoende menskracht en opleiding om de transitie ook vanuit de organisatie mogelijk te maken en daar waar nodig een praktische en flexibele aanpak toe te passen. Regels en procedures zouden het proces in de regio niet mogen vertragen.

CONTOURENNOTITIE

- De Economic Board spreekt haar waardering uit voor de evenwichtige notitie en erkent de uitdaging om in zeer korte tijd te komen tot een breed gedragen plan voor het landelijk gebied in de regio.
- De Economic Board onderschrijft de aandacht die in de contourennotitie uitgaat naar de integrale problematiek in het landelijk gebied waarbij wordt gekeken naar de diversiteit aan opgaven, van woningbouwopgave, landbouwopgave en energie-opgave en niet alleen naar stikstof, maar ook naar CO₂, water, energie en fijnstof.
- Het advies bevat vijf aandachtspunten voor de verdere totstandkoming van het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied.

Planning en samenwerking

- De Economic Board vindt het van groot belang dat door alle partijen gezamenlijk wordt toegewerkt naar één gemeenschappelijk RPLG voor Regio Foodvalley. Het belang van deze

samenwerking wordt onderschreven in de contourennotitie echter blijkt dit bij de totstandkoming van de contourennotitie nog onvoldoende door alle partijen te zijn ervaren. Het is essentieel dat het RPLG door alle partijen wordt gedragen, met nadruk op het draagvlak voor het RPLG in de agrarische sector zelf. De Economic Board adviseert dan ook met klem om in de praktijk beter in te zetten op de betrokkenheid van alle triple helix partijen en met name van de land- en tuinbouworganisaties, daar waar dit bij de totstandkoming van de contourennotitie niet in alle gevallen is gelukt. De Economic Board adviseert om concrete afspraken te maken over wanneer de diverse partijen worden benaderd en op welke manier.

- Regio Foodvalley kent de complexiteit van de ligging in twee provincies. De samenwerking tussen de provincies is een belangrijke voorwaarde voor het komen tot een integraal regionaal perspectief.
- De regio heeft te maken met haast onmogelijke extern opgelegde deadlines voor het RPLG. Het voorgestelde proces in de contourennotitie waarin de ontwerpfasen (met kaarten, streefwaarden en ontwikkelmogelijkheden) plaatsvindt in Q3 van 2022 en Q1 van 2023, doet onvoldoende recht aan de - tevens in de notitie beschreven - onvrede en onzekerheid die momenteel heerst in het landelijk gebied. De Economic Board adviseert om in het RPLG een balans te vinden tussen enerzijds voldoende regionale uitwerking dat nodig is om perspectief te creëren bij alle betrokken partijen, inclusief het Rijk. En anderzijds niet in een te korte tijd verregaande conclusies te trekken in kaarten van de regio. Dit kan immers leiden tot nog meer onzekerheid. De contourennotitie beschrijft de trots die in de regio bestaat ten aanzien van het landelijk gebied. Het behoud van deze trots verdient een onderdeel te zijn van het proces.

Transitie van de landbouw centraal stellen

- De transitie van de landbouw staat aan de basis van het perspectief van het landelijk gebied. Zonder transitie van de landbouw naar een duurzamer, meer natuur-inclusief en economisch rendabel systeem, kan er geen aangepast perspectief komen voor het huidige landelijk gebied. De Economic Board adviseert dan ook om de transitie van de landbouw in de regio centraal te stellen bij de ontwikkeling van het RPLG.

Economische aspecten transitie landelijk gebied

- De Economic Board adviseert om bij de uitwerking van het RPLG breder te kijken naar de economische ontwikkeling van de landbouwsector dan alleen naar verdienmodellen voor de primaire ondernemer gericht op de Nederlandse markt. De productie voor de regionale markt en de internationale markt zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden, onder meer in kringlopen en optimalisering. De Nederlandse primaire sector produceert voor een heel groot deel voor deze regionale West-Europese markt. Wat is het lange termijn handelingsperspectief voor deze ondernemers in relatie tot de gewenste extensivering van de landbouw? Hoe houdt je de economische positie van de landbouwsector overeind ten midden van de transitie naar een andere landbouw? Focus op korte ketens en verdienmodellen waarbij cultuur en recreatie een rol spelen zullen onvoldoende zijn om ondernemers perspectief te bieden waarbij dit maar enkele procenten van de totale productie betreft.
- Als het gaat om de economische ontwikkeling van de landbouwsector, adviseert de Economic Board daarnaast om in het RPLG niet alleen in te gaan op de agrarisch ondernemer zelf maar om ruim aandacht te besteden aan de gehele keten van toeleveranciers en afnemers van de primaire sector en aan de export van kennis en producten die gerelateerd is aan deze sector. Er is handelingsperspectief nodig voor deze aanpalende sectoren. Voorbeelden hiervan zijn VDL Jansen en Moba in Barneveld. In Regio Foodvalley zijn toeleveranciers en voedselverwerkers immers belangrijke economische dragers. Het is van belang om bij de transitie van het landelijk gebied in Regio Foodvalley het kennis-ecosysteem rondom de primaire sector intact te houden, dan wel nog verder te versterken. De Economic Board biedt aan om haar contacten bij bedrijven in de regio te gebruiken om dit deel van het RPLG vorm te geven.
- Circulariteit is een term die op meerdere plekken in de contourennotitie terugkomt, met name in relatie tot een circulair voedselsysteem. De Economic Board adviseert om ervoor te waken dat de term circulariteit niet te nauw wordt toegepast in de uitwerking van het RPLG. Daar waar

lokale of regionale circulaire ketens een mooi streven zijn, is dit vaak onhaalbaar en wellicht ook onnodige ambitie. Een circulaire voedselketen kan ook landelijk maar zelfs internationaal met buurlanden vormgegeven worden. Zolang duidelijk wordt aangegeven op welke schaal de kring is gesloten. Zeker in relatie tot een economisch rendabele sector zou dit in overweging dienen te worden genomen.

Sociaaleconomische aspecten transitie landelijk gebied

- De Contourennotitie spreekt van de nodige balans tussen de economische, ecologische en het sociaal-maatschappelijk perspectief van het landelijk gebied. De Economic Board onderschrijft ten eerste de noodzaak om integraal te kijken naar de functies van het landelijk gebied. Daarbij adviseert de Economic Board om bij de verdere uitwerking van het RPLG zo breed mogelijk aandacht te besteden aan de sociaaleconomische gevolgen van de transitie van het landelijk gebied. Hierbij gaat het niet alleen om de mogelijkheden tot recreatie en het behoud van trots op de identiteit van het landelijk gebied maar ook om het behoud van sociale cohesie in een gebied waar oude en nieuwe functies gedurende de transitie naast elkaar zullen bestaan. De Economic Board ziet de transitie van de landbouw en het landelijk gebied niet alleen als ruimtelijke en economische uitdaging maar zeker ook als sociaaleconomische uitdaging in relatie tot het begrip van brede welvaart.

Het belang van onderzoek

- Het beleid ten aanzien van het landelijk gebied, en met name gericht op de primaire sector, is de laatste decennia te vaak gewijzigd en met onvoldoende onderzoek aan de basis van deze aanpassingen in beleid. De primaire sector en de keten hieromheen heeft recht op een perspectief voor het landelijk gebied dat is onderbouwd door voldoende onderzoek naar effecten op de natuur, de vitaliteit van het landelijk gebied en het behoud van een gezonde landbouwsector. Ook de sociaaleconomische impact van de maatregelen in het gebied zijn van groot belang om hierin mee te nemen. De contourennotitie bevat een aanzet tot een onderzoeks- en ontwikkelagenda. De Economic Board adviseert om deze agenda met de onderzoek- en onderwijsinstellingen in de regio verder uit te werken en gezien de tijdsdruk daarbij te leunen op zoveel mogelijk bestaande onderzoeksprogramma's. Waar wordt reeds onderzoek naar gedaan, wat zijn extra nuances die hieraan toegevoegd dienen te worden en wat zijn compleet nieuwe onderzoeken die nodig zijn? De Economic Board biedt aan om een verbindende rol te spelen ten aanzien van onderzoek- en onderwijsinstellingen in de regio die hier een bijdrage aan kunnen leveren zoals de MBO en HBO instellingen (praktijkgericht- en toegepast onderzoek), de WUR, UniLever en NiZo.

TOT SLOT

Het Regionaal Perspectief Landelijk Gebied zal van grote invloed zijn op de toekomstige economie van de regio. Zoals in dit advies beschreven betreft het immers niet alleen het economisch perspectief van de primaire sector maar van het gehele voedselproductiecluster in Regio Foodvalley. Op dit moment wordt in Regio Foodvalley onderzoek gedaan naar diverse ontwikkelrichtingen voor onze regionale economie, waarbij ook de andere transitie- en vraagstukken in ogenschouw worden genomen. De Economic Board onderstreept het belang om te komen tot een economisch perspectief voor Regio Foodvalley zodat juist de economische kansen van de diverse transitievraagstukken voor de regio zichtbaar worden.